

Predrag Krstić

*IZMEĐU NACIONALNOG AUTIZMA I
MONDIJALISTIČKE APSTRAKCIJE*

*(Srpska politička misao, br. 1-4/1994 i 1/1995,
Institut za političke studije, Beograd)*

U našim uslovima grafikon pojavljivanja stručne periodike imao bi čudan trend. Većina redakcija je značajno redukovana a časopis preživljava tako što se još gaji nada da će se naći sponzori za sledeći broj, čije se doba izlaska (kao ni kod prethodnog) ne može ni približno odrediti. Nije mali broj ni onih što su tu nadu zauvek izgubili. Ali, možda je ponajviše onih koji su, usred besparice, našli pare za prvi broj, okupili saradnike, smelo i ambiciozno uslovili tržište i više se, posle obećavajuće najave, ne pojavljuje.

Institut za političke studije je izdao već dve sveske (četvorobroj za '94-tu i prvi broj za '95-tu godinu) svog tromesečnika *Srpska politička misao* (u daljem tekstu: SPM). I to nije jedini razlog zašto je vredno pisati o njemu. U sjajnoj opremi i solidnoj organizaciji materijala SPM popunjava bolno zjapeću prazninu u ovdašnjoj političkoj teoriji. Mlado, kvalifikovano i preduzimljivo uredništvo obavezalo se na svetske standarde naučne oboruzanosti i pismenosti. Izborom i redakcijom priloga u prve dve sveske ova zamisao je gotovo u potpunosti realizovana.

Rubrike su savim jasno koncipirane i tako prabrane da pokrivaju sve oblike teorijskog izlaganja, te mogu biti pogodne za tematizacije i dispute celokupnog spektra političkih fenomena. Iz toga širokog spektra redakcija izdvaja noseći blok za svaki broj, i uredno ga najavljuje u prethodnom. Tema prve sveske je naslovljena, možda malo preopšte, sa "Stare i nove paradigme u političkoj teoriji". Simpatične i talentovane dečije bolesti ponajviše su možda ovde došle do izražaja: odlično zamišljen tematski blok šepa u unutrašnjoj strukturi; note teško ulaze u zadatu kompoziciju, valjda zato što ih je na početku premalo. Tako ostaje nejasno da li ovde sakupljeni raznoliki tekstovi diskutuju ili ilustruju "stare i nove paradigme".

Precizno određenim problemom ("raspodela moći u privrednom društvu") svog priloga pre svih se izdvaja Mihailo Marković. On polazi od distinkcije "sposobnosti za dominaciju" i "sposobnosti za stvaranje", ukazujući taksativno na "uslove samodeterminacije" i, jednako, na "društvene institucije koje omogućavaju dominaciju", da bi, na isti način, zaključio sa "osnovnim uslovima pravedne raspodele moći". Za

državu se ispostavlja da "predstavlja najvažnijeg čuvara svakog nepravednog društva", a za političke partije da "pre ili kasnije postaju prepreka na putu ka pravednijem društvu" jer, budući da "partije mora nužno imati svoju ideologiju", njen stvarni cilj je "da se manipuliše masama ljudi" koji stoga onda ne mogu "biti subjekt koji određuje samog sebe". "Alternativa partijskoj politici je pluralizam političkih organizacija koje teže da politički obrazuju, ali ne i da vladaju. Dalje, apsolvira se i šta znači "princip direktne demokratije" s obzirom na prosvetu, nauku, kulturu i mas-medije, a pominje se i radnik koji "dobija mogućnost da postane u većoj meri subjekt odlučivanja", ukoliko se zadovolji osnovni uslov pravodne raspodele moći – "istinsko podruštvljavanje sredstava za rad".

Kad smo kod "istinsko", Slobodan Antić se u svom radu unutar iste teme, očito inspirisan Stivensonom, latio pitanja ubeđivačkih definicija u političkoj nauci; tačnije, još i načina, i štaviše, preciznih i plastično prikazanih pravila kako ih izbeći. Zaključak bi se mogao svesti na to da između leksičke i normativne definicije u politikologiji, još i više nego u drugim naukama, treba insistirati na tzv. stručnoj definiciji, koja se ne zadržava na mogućim značenjima termina, ali ni ne uvodi nova, već precizira, dopunjuje i favorizuje, s pokrićem naučne operativnosti, jedno značenje. Ako već moramo da upotrebimo stipulativnu definiciju treba na svaki način biti oprezan, a pre svega se valja čuvati zamki koje nastaju manipulacijom, premeštanjem, proklizavanjem emotivnog i deskriptivnog značenja nekog termina. I u ovom tekstu Antić uverljivo prikazuje kako prodorna analitičnost i lucidnost mogu padati ujedno.

Nasuprot navedenih priloga, druga dva u temi prve sveske karakteriše, s jedne strane, neopravdana pretencioznost i, s druge, neuspela nakana da se naučni objektivizam obezbedi srednjanjem između dva zabludela ekstrema, pri čemu se ni taj jalovi kliše ne ispunjava, već se sredokrača situira znatno bliže jednom (desnom) kraju. Milan Matić u tekstu "Političke nauke i izazovi našeg vremena", posle korektno i informativne analize pomeranja značenja i prakse Politike, od starogrčke umno uređene zajednice do neetičke veštine kao političke sile, odjednom menja registar i poentira kritikom "vodećih svetskih moćnika", "novog svetskog poretka", SAD i Nemačke "koje su zaboravile i napustile svoje sopstvene demokratske tradicije i odgovornosti"; takođe i kritikom "relativno kratkovečne i po svemu plitke civilizacije koka-kole i hamburgera", koja vodi "destruktivnu i nasilničku politiku olakog modeliranja celog sveta po meri samo svojih uskih ambicija i hegemonističkih pretenzija", pre svega putem sebi imanantnih neduhovnih vrednota "materijalizma, scijentizma i pozitivizma". Odmah zatim, mada očito manje inspirisan, autor kritikuje stanje u bivšim "komunističkim sistemima", tj. istočnoevropski nacionalizam, populizam, partijsku svest i totalitarizam, te jednostavno nabroja grehe ovih društava spram "političke kulture" i "demokratske duhovnosti": "populističke degradacija svih političkih institucija, personalizacija vlasti, manipulacija društva, privrede i politike..."

Sličnu "klackalicu" nalazimo i u tekstu Milovana Mitrovića: "Metateorijski kontekst aktuelne srpske društvene i političke misli."

"Metateorijski kontekst" je u stvari rat koji nas je snašao, a u njemu tri "metateorijske strategije." Za prve dve se valjda misli da su metateorijske – jer uopšte nisu teorijske. One su prosto racionalizacija inhibicija i frustracija. Kao prva strategija izdvaja se "nacionalni neoromantizam", koji i nije racionalni diskurs nego "spontana (i razumljiva) reakcija na izuzetno nepovoljne neteorijske okolnosti." Druga je strategija "anacionalni neodogmatizam" i, za razliku od prve koja je, izgleda, invarijantna, njena opakost je elaborirana i u liku "provincijalnog kosmopolitizma" (koji ispade zapravo "patološki sindrom identifikacije sa agresorom", i kod koga "sa // 'ljudskim pravima' samo se perfidnije napada na ljudsku slobodu i na elementarno prirodno pravo na dostojanstven opstanak jednog naroda"), i u likovima "apstraktnog jugoslavizma" i "levičarskog neointernacionalizma" (koji "nemaju pravo da ponovo oživljavaju srušene iluzije"). Novo bi kod Mitrovića trebalo biti iznalaženje treće strategije, koju preporučuje i naziva "kritičko-istorijska samorefleksija", a o kojoj saznajemo da je to "nacionalna tradicija koja se otvara prema drugima, koja sebe ceni a druge poštuje" (!), te da su njeni eksponenti bili Rastko Nemanjić, Vuk, Dositej, Jovan Cvijić, Tesla, Pupin i Slobodan Jovanović, a savremeni se ne navode "jer se do kraja života još mogu iskompromitovati", i da, najzad, takva jedna samosvest "mora da signalizira optimalne pravce strateške orijentacije srpskog društva."

Druga sveska SPM donosi zasluženi odgovor koji Mitrović polučuje od Đorđa Vukadinovića u "Suočavanjima", novoustanovljenoj rubrici, koja će izgleda biti pikantna, zanimljiva i plodonosna. Za prva dva se doduše moraju pobrinuti sami polemičari, ali za treće je direktno odgovorna "redakcijska politika" koja je svojom "programskom koncepcijom" stvorila medij gde će ušančene političke koncepcije (sa Svojim časopisima, tribinama, svojim stalnim slušaocima i čitaocima; dakle, teorijski autistične) moći i, još važnije, hteti da stupe u argumentovani dijalog. U toj nameri Vukadinović se prihvatio posla da Mitrovićev pseudoobjektivizam prikaže kao faktičko opredeljenje "za jednu – i to goru – od dve loše mogućnosti". Teorijska insuficijencija i realpolitička opasnost Mitrovićeve klasifikacije prezentuje se "zaobilaznom strategijom": nudi se konkurentna tipologija (u najmanju ruku, jednako plauzibilna) koja će jednostranost kritikovane rasvetliti diferenciranjem onoga čemu su neopravdano poklonjene simpatije, ili makar bolećivo razumevanje, a što je benigno, neutralno nazvano "nacionalni neoromantizam". Aparaturom koja demonstrativno polaže račun o vlastitom polazištu, potkrepljujući ga u toj meri da (unapred) odbacuje moguće prigovore, razorno suveren a dijalogu rad, duhovito i pronicljivo Vukadinović nacionalni teorijski korpus lomi na četiri tipa, slikajući prepoznatljive likove "nacionalnog dogmatizma", "desnog (inter)nacionalizma", "real-političkog (režimskog) nacionalizma" i "(neo)levičarskog antiimperijalizma". Ne upuštajući

se u prepričavanje sadržaja ovih postava samo bismo da konstatujemo nešto što ih, mišljenja smo, prema predloženoj razdeobi veže i što bi autor ponajviše da difamira. To nije favorizovanje nacije, jer nacionalni dogmatizam se određuje kao podvrsta dogmatizma, nečeg starijeg i izvornijeg, što ima bio-antropo-psihološku osnovu volje za zbrinutošću. Takođe i režimski nacionalizam nije nacionalna koncepcija već ponekad oportuna tehnika vladanja. Ono što ih povezuje i što zaslužuje odgovor jeste (kao opsesija ili kao rezultat) suspenzija argumentacije, zamračenje svesti, oprost od mišljenja, tačka loma gde smo, pod plaštom nacionalne svojte, amnestirani od daljeg rasuđivanja.

U očekivanju daljih "suočavanja" koja će, nadamo se, održati nivo dosadašnjeg, jedan mega-projekt, po zamisli, a sva je prilika, i po prvim rezultatima, zaokupljaće našu pažnju. Institut za političke studije za drugu polovinu 1995-te planira organizaciju naučnog skupa sa temom "Lična vlast u političkoj istoriji Srbije". Od prispelih saopštenja, a i u svrhu provociranja novih, sačinjen je tematski blok druge sveske SPM, koji je nešto suzio područje istraživanja: "Oblici lične vlasti u Srbiji u XX veku." Na stručan i odgovoran način odmerene su i procenjene sve političke figure iz delokruga teme.

Vladavina Petra I Karađorđevića, uglavnom sa produbljenog polit-istorijskog i pravnog aspekta, prikazana je u tekstu Dragana Subotića. Teza teksta bi se dala svesti na razložno naglašavanje da je predmet analize adekvatnije označiti "Parlamentarnim Monarhom" nego "ustavnim poglavarom države". Ustavno-pravnim i političkim argumentima ukazuje se na relevantne momente koji ovu vlast mogu svrstati u "ograničenu ustavnu monarhiju", čija ograničenja su sadržana u svim bitnim institucijama građanskog (civilnog) društva, a koje je kralj poštovao i negovao, ponekad mimo ili uprkos svojim preferencijama, no vazda na polzu naroda. Kralj Petar I Karađorđević, "prosvećeni vladar" i "Čika Pera" istovremeno, tako se ispostavlja kao možda jedini primereni vid izgradnje demokratskih institucija u datim istorijskim okolnostima.

Dobro utemeljen prikaz, ili možda pre: skicu, ličnog režima kralja Aleksandra Karađorđevića priredio je Branislav Gligorijević. Vojničko obrazovanje i iskustvo, kao i obračun sa "Crnom rukom", izdvajaju se kao odlučujuće epizode za formiranje karaktera i načina vladanja. No najveći deo teksta konstituiše se kao svojevrsno opravdanje onoga što se obično prikazuje kao samodržavlje, te se i "šestojanuarska diktatura" rasvetljava sa strane uzroka koji su je proizveli kao manje-više iznuden potez. Secesionizam u kojem su solidarni ekstremni nacionalni pokreti (pre svega, ustaše) i komunisti, takođe i blokada rada parlamenta 1928. godine, ishodovali su krizu na koju je usledio nepopularan, ali ne i neprimeren odgovor – suspenzija ustavnog stanja.

Proglas od 6-og januara je možda "nervoznija" reakcija, zasigurno ne jedina, pa možda ni najoportunija solucija izlaska iz opasnosti, ali svakako jeste hrabar čin

preuzimanja na sebe sve odgovornosti. A najznačajnije odlike ličnog režima kralja Aleksandra Karađorđevića bile bi "zastupanje ideje nacionalnog unitarizma, proglašavanje jugoslovenstva nacionalnom ideologijom, i zabrana svakog drugog mišljenja ili delovanja koji bi bili protivni toj ideologiji." Dakle, ako dobro razumevamo, autor prikaza termin "lični režim" vezuje samo za period od 1929-1931. godine, od kada Jugoslavija (p)ostaje "ustavna monarhija sa parlamentarizmom, koji je, istine, bio ograničen nekim većim ovlašćenjima vladaoca, ali tada je to bilo uobičajeno i u nekim drugim državama."

Todor Kljujić je u svom "nacrtu sociološko istorijskog istraživanja", koje nosi naslov "Tito", ukazao na neke bitne tradicijske, društveno-ekonomske, političko-institucionalne, lične i ideološke činioce kao izvore i oslonce jednog "relativno dugog, stabilnog i složenog oblika lične vlasti". Naporedo sa transparentnom boljševičkom ideologijom i političkom kulturom, ističe se autoritarna, nekonstitucionalna tradicija ovih prostora, kao paralelna i dopunjujuća odrednica Titovog vladanja. "U celini uzev, neki važni sadržaji marksističke ideologije (modernizacija, posvetovljanje, internacionalizam) su neutralisali i suzbijali pritisak tradicionalne političke kulture, ali su je neki i pojačavali (boljševički antikonstitucionalizam, partijsko sektaštvo i relativizovanje pozitivnog prava)." Praksa je nekako uvek išla na vodenicu ovom drugom, te je vazda "žilava prošlost prilično apsorbovala vođu partije sa modernizatorskom i prosvetiteljskom ideologijom". Što se tiče "realne osnove" Titovog režima, nju, prema Kljujiću, čine društveno vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju i partijska kontrola vojske, policije, školstva, činovništva i propagande. Ovako (nad)determinisan Titov autoritet je evoluirao od autoriteta vojskovođe i državnika oslonjenog na Staljinovu harizmu (1941-1949 godine), gde se ističe "neumorni ratnik, borac protiv okupatora, oslobodilac i vođa antifašističkih snaga, zaštitnik podjarmljenih", preko osamostaljenja harizme i kulta vođe partije i države (1949-1980), gde se prikazuje kao "šef države i radničke partije, borac protiv staljinizma i birokratije", zatočnik demokratije i samoupravljanja, mirotvorac – sve do posthumnog ideološko i državnog, nadnacionalnog, kulta koji je različito instrumentalizovan i potkopan tek raspadom SKJ (krajem 80-ih). Neke, fino uočene, karakterološke i crte ličnosti doprinele su osobenosti ove vlasti. A učinak koji bi ostao iza nje, ticao bi se prevashodno "modernizacijskog istorijskog učinka", "demokratizacije socijalizma" i obezbeđivanja Jugoslaviji "najtrajnije državne forme". Osim ove polemičke teze, a u vezi s njom, nalazi se i ona koja iz hipostaziranja Titove društveno-integrativne uloge, ne izvlači i nužnost raspada zajednice po njegovoj smrti. "Uz nešto opreza bi se moglo reći da bi možda u uslovima jedinstvenije podrške evropskih sila, druge kompromisnije, prosvetljenije i dalekovidije domaće političke garniture mogle u verziji meke federacije ili čvršće konfederacije održati Jugoslaviju."

Najzad, za analizu vladanja Slobodana Miloševića pobrinuo se, kroz jedan "pokušaj tipološkog određenja", Slobodan Antičić. Ovaj "pokušaj" je u toj meri

uspeo da može poslužiti kao paradigma politikološkog naukovanja. Prateći "rađanje" i uspon Miloševića, Antonić u tom prvom razdoblju vladanja (1987-1990) posebno izdvaja dva elementa: "revoluciju u dotadašnjem načinu legitimacije", gde se, mimo uobičajene promocije kadrovića, od "Kosova Polja", oslonac moći nalazi van partije, protokola, nomenklature – direktno u narodu. Drugi elemenat "Miloševićevog rasakošnog političkog talenta" pri osvajanju vlasti ticao bi se njegovog Janusovog lika, igranja istovremeno na dve karte :nacionalnu i komunističku. U obe partije, iako lažnih aduta, Milošević dobija. "Najlepše od svega je da su oba lica postojala u isto vreme, tj. da je u svakom nastupu pokazivao oba lica, a da to obe strane uopšte nisu želele da primete." U analizi drugog razdoblja elaborira se jedno osnovno svojstvo Miloševićeve tadašnje (1990- 1995) vlasti; naime, "izražena lična vlast u ovojnici parlamentarizma, uz plebiscitarnu podršku naroda". Manevar sa Ustavom od 1990. godine (plebiscit o promeni Ustava, njegovo izglasavanje od strane skupštine) učinio je da u paketu sa "suverenom i jedinstvenom državom", budu legalizovana i "carska ovlašćenja" predsednika, čime je "otvoren put uspostavljanju režima lične vlasti." I po novim (paraparlamentarnim, kriptautoritarnim) pravilima Milošević dobija igru: sve dosad održane izbore. Njegova partija i nije u svemu tome toliko bitna, odnosno bitna je utoliko ukoliko je *njegova*. Iz povremenih kriza on izlazi jači, greške pretvara u dobitke i ni jednog trenutka ne gubi podršku naroda. Taj "talentat i snažnu volju za moć" u ozbiljniju opasnost dovodi ponekad samo Miloševićeva "preterana samouverenost, pa i osionost."

Dalje Antonić minucioznom analizom iznalazi najpogodniji tip pod koji bi se dao podvesti Miloševićev vid vladanja. Odbacuju se sve vrste monarhijske vlasti, totalitarne lične vlasti, pa se eliminišu i tiranida i diktatura, i kao najpogodniji distinktivni termin otkriva se "cezarizam". Cezarizam se određuje kao "lična vlast autoritarnog tipa kod koje vlastodržac ima podršku u narodu, što mu omogućava da obezbedi 'rudimentirano-demokratsku (najčešće plebiscitarnu) formu legitimiteta'".

"Cezar na vlast dolazi korišćenjem kolektivne isfrustriranosti nacije zbog duge i krute vladavine jednog autoritarnog i po svemu preživelog režima; on vešto koristi demokratski naboj koji postoji u društvu, da sruši staru političku oligarhiju, ali ne da bi demokratizovao sistem već da bi do kraja proširio sopstvenu vlast; pošto se nagomilana građanska energija u jednom pseudo-demokratskom, a u suštini nacionalno-populističkom pokretu isprazni, narod, inače nenaučen na istinski demokratske ustanove, postaje laka žrtva političke prevare: uvode se naizgled demokratske institucije, ali, suštinski iza svih njih stoji vlast jednog čoveka – cezara; cesar svoju vlast prividno demokratski legitimise putem plebiscita (ili izbora koji najčešće imaju odlike plebiscita), a kao dodatna sredstva opscene, pored čvrstog nadzora nad javnim glasilima, služe socijalna demagogija, odn. socijalno-demagoška politika, kao i propaganda 'mira, reda i poretka'; ovo poslednje, naravno, cesaru ne smeta da onaj prvobitni nacionalno-populistički izvor legitimiteta povremeno

osvežava ratnim pustolovinama i megalomanskom spoljnom politikom; sve u svemu, ponovo je proziveđena autoritarna vlast, ali ovoga puta autoritarna vlast koja ima – podršku većine.”

Napokon, ako analogija treba da bude potpuna, možemo se zapitati nad sudbinom Srbije ili (odnosno) budućnošću vladavine Miloševića.

Direktno poređenje sa slučajem Luja Bonaparte govorilo bi nam o dugovečnoj vladavini koja postaje sve demokratskija, a sasvim parlamentarna tek po odlasku glavnog protagoniste sa političke scene. Ali, postoje dve bitne razlike: u društveno-ekonomskoj osnovi na kojoj počiva režim (liberalni kapitalizam nasuprot političkom kapitalizmu) i u karakteru vladanja (povodljivost, nesigurnost Napoleona III nasuprot Miloševićevoj tvrdoglavosti, istrajnosti). O tome Antonić pesimistički (?) zaključuje: “On ne mora više nikome da čini ustupke – pogotovo ne u pravcu demokratizacije – jer više nema nikoga ko bi bio dovoljno jak da ga na tako nešto prisili. (...) On se obezbedio sa svih strana, i dovoljno će biti da se iz bosanske pustolovine izvuče koliko-toliko neporažen pa da može sasvim da odahne. Njegova vlast je dobro utemeljena i dobro vođena, i bilo bi ravno čudu da se u bližoj budućnosti on odrekne i jednog njenog dela. Srbija je u čvrstim i pouzdanim rukama, onakvim kakve je svagda volela, i u tim rukama jamačno će je sačekati i kraj ovog, a verovatno i kraj prve decenije narednog veka.”

U takođe stalnoj rubrici “Istraživanja”, koja je zamišljena kao blok koji se bavi empirijskim istraživanjima javnog mnjenja, druga sveska donosi priloge koji ilustruju temu broja. Analizom štampe (prazničnih i jubilarnih brojeva “Politike” i “Komunista”) između 1945. i 1990. godine Dušan Mojić odmereno, precizno i razložno naznačuje méne u evoluciji kulta Josipa Broza. Od 1945 do 1948. Staljinov kult ostaje neprikosnoven, ali se veličaju i ratne zasluge partizanskog vođe i komandanta, kao i zasluge za stvaranje Jugoslavije i uspešnu državnu politiku. Raskidom sa Staljinom i osamostaljivanjem kulta vođe akcenat pohvala se premešta na hrabrost prvog socijalističkog lidera koji se suprotstavio Staljinu, kao istinski borac za odbranu čistote marksizma-lenjinizma. Krajem 50-ih i početkom 60-ih u prvi plan izbija isticanje Titovog međunarodnog ugleda: borba za mir i ravnopravnost malih naroda, koja svoj autentični izraz pronalazi kroz pokret Nesvrstanih. Od 1967. do 1971. otvoreno propagandni kult vođe slabi, ali ne i pisma odanosti stanovništva i partijskog kadra. Društvena kriza tog razdoblja – trebalo je steći utisak – zbiva se uprkos, a ne zahvaljujući vodi. Od 1972. do kraja života dešava se kulminacija kultizacije uporedo sa neugroženom stabilnošću vladanja Maršala. Tito se, uz sve pomenuto, sad ponajviše slavi kao spasilac i garant jedinstva Jugoslavije. Posthumno održavanje kulta, sve do pred kraj 80-ih, praktikovano je u svrhu “integracije višenacionalne zajednice, ali još i više zbog legitimisanja aktuelnog državnog i partijskog rukovodstva.” A onda se bez potkrepljenja zaključuje da se ova Zombi-strategija pokazala kontra-produktivnom: “Sveprisutnost kulta vođe onemogućila je razvijanje dubljih i pro-

gresivnijih integrativnih sadržaja, koji bi, vjerovatno, spriječili tragični raspad jugoslovenske zajednice.”

Vinko Đurić se, pak, uhvatio u koštac sa fenomenom popularnosti Slobodana Miloševića u javnomnjenjskim istraživanjima – i u omanjem tekstu nabacao dosta nedokumentovanih zapažanja, za koje je opšta oznaka: *non sequitur*. Na početku, na osnovu jednog istraživanja Instituta za političke studije, utvrđujemo jedno bitno svojstvo izborne populacije Srbije – da je homocentrična u značajnijem procentu nego što je ideocentrična. U sledećih par rečenica se, međutim, kao uzroci ovoga upliću: individualistički paternalizam, hrišćansko-patrijarhalna civilizacija, Kosovski boj i Lazareva žrtva. Posle “uvida” u karakter ovdašnjeg populizma sa odlučujućom ulogom vođe, pripremljeni smo za razumevanje činjenice da se popularnost Predsednika Srbije ne smanjuje od 1990 od 1995. godine. Dve tabele nam ne samo prikazuju da Miloševićeva dominacija nikada nije bila ozbiljno ugrožena, nego ukazuju na jedan (naizgled) paradoks: “Što je pritisak spoljnog okruženja bio veći, i što je Srbija bila suočena sa složenijim unutrašnjim problemima, to je popularnost Slobodana Miloševića rasla ili se kolebala oko vrha rejting liste”. Đurićevo objašnjenje, uz pozivanje na zakonitost jačanja emotivno-iracionalnih odnosa prema vođama tokom narastanja društvenih protivrečnosti, poseban značaj pridaje inatu. “U srpskom narodu, iritiranom stalnim međunarodnim pritiscima za promenu vlasti, razvio se inat koji se manifestovao kroz podršku Predsedniku Republike.”

Mnogo bolji prilog Vinka Đurića i mnogo ubedljivije (Brankovićevo) rešenje paradoksa koji postavlja, nalazi se u “Istraživanjima” prve sveske SPM. Na dva ovde priložena teksta najtransparentnije se očituje nešto što važi za sve dosad objavljene napise: prilozi istraživača sa Instituta za političke studije odgovaraju standardima koje su sami postavili, pre svega odgovornom tematizacijom i zavidnom tehničkom opremljenošću, a gdekoji i teorijskom imaginacijom. Koliko je pedantna i uravnoteženo interpretirana Đurićeva analiza “političkog prostora Beograda”, opet zasnovana na Institutovim ispitivanjima javnog mnjenja, toliko je jednako potkrepljen, a još i smeo i inspirativan esej Srbobrana Brankovića “O fenomenu podrške neuspešnoj vlasti”. U potonjem nalazimo i empirijske potvrde jedne, čini se, maglovite teze, da je (jedna od) “strategija vlasti sistematsko zamagljivanje odnosa među akterima političkih zbivanja”, a takođe i rekonstrukcije psiho-portreta građanina koji “iz reda za hleb” ide da glasa za one zbog kojih je dospao u red. Povremeni manjak faktografske zasnovanosti nekih hipoteza, autor nadomešćuje zavodljivom i slikovitom elokvencijom, te se i ti pasaži čine jednako uverljivim. Nailazimo na britke rečenice bez kojih bi naše razumevanje ostalo sakato: “Srpski narod je, dakle, draž opozicije iskusio mnogo pre ostalih, samo na apsurdan način – kroz podršku vlasti!”, ali takođe i na rečenice bez kojih tekst ne bi bio hendikepiran; naprotiv: “narod koji ima ovakve starce, ne treba da brine za svoju budućnost.”

Budući da je reč o prvim brojevima, oprezno zaobilazimo tekstove bez kojih se moglo i upućujemo na još par priloga. U rubrici "Ogledi" prvog broja očito rezervisanog za interdisciplinarnu, međužanrovske, publicističke, neobične, ili po čemu drugom u ostale blokove nepotpadajuće a vredne eseje, jedini koji zaslužuje pažnju jeste uputan i razgovetan tekst Matka Živkovića o metafori, simbolu Jevrejina na prostoru bivše Jugoslavije, prisutnom i zlorabljenom još pre raspada zamlje. Ovaj blok u drugoj svesci predstavlja samo jedan prilog, instruktivan i provokativan. Jovan Babić je načinio jednu preraspodelu svet(ov)a u međugri (dis)lociranih Činjenica, Načela i Vrednosti – ukazujući pre svega na praktičku opasnost uvrežene raspodele koju naziva "idealističkom greškom" (valjda preočita aluzija-antipod "naturalističke greške" da bi se ovo naglašavalo), a čije "stanje duha" je "gnoseološka oholost". Idealistička greška se sastoji u nepoštovanju i negiranju činjenica za volju apstraktnih principa, a posledice njenog akceptiranja kao etičke pozicije su moralna komocija, neobaveznost i permisivizam, licemerje i samozavaravanje, neodgovornost. Sve to zajedno su karakteristike "apstraktne ili pacifističke" reakcije na konkretan i relevantan problem, gde ideali igraju ulogu dijaboličnih sila koje prevladavaju primat činjenica. Da stvar bude još neočekivanija, paternalizam spada u pacifistički folklor, a ne kao što bi se moglo pomisliti zbog etimoloških veza, u teorijsku formaciju vrednovanu oznakom "patriotizam ili tolerancija". Za ovu drugu "reakciju" pridržano je da, nasuprot prvoj, jeste dopušteno moralno stanovište, a pod određenim uslovima može postati i dužnost. Pacifizam ne zna svetu tajnu patriotizma da "ko ne poštuje sebe ne poštuje ni druge". Patriotizam jedini pozna fundamentalnu dijalektiku poštovanja i samopoštovanja, koja pak (jedina) omogućuje moralno odgovorno stanovište. Takva pozicija onda: uključuje u sebe i pojam poželjne ravnodušnosti; opravdava suspenzije moralnih načela kao moralno ispravan čin; dosledno izbegava priču o univerzalizmu osim u onom domenu koji propisuje da svako (treba da) odlučuje "o svojim stvarima sam i suvereno."

Temat imena "Komunikologija" zasad je najrazuđeniji, što se da pravdati (kako to urednik i čini) raznovrsnošću pristupa i neusaglašenošću oko određenja područja. Izdašni i informativni tekstovi Aleksandra Bogdanića i Edvarda Hermana mogli su možda da sačekaju srodne im priloge, da ne bi usamljeni ostali na pola puta između čitanja kao instruktivnog prikaza, polemike i teorijskog opita. Blok imena "Politička tradicija", pak, najčvršće, najpreciznije je struktuiran, a članci Živojina Đurića i Dragana Subotića o rađanju političke misli i nauke o politici kod Srba, te Jovice Trkulje o Mihailu Iliću kao jednom od "neimara demokratije u Srbiji", naročito istančan smisao autora za kontekstualne činioce, – pružaju nam uputan izveštaj o nasleđu kojim raspolažemo, kao i političko-teorijske toponime od pre šezdeset i više godina, na koje nam se, u nedostatku bližih a relevantnih, valja prikopčati.

Najzad, umesto zaključnog kritičkog stava, dozvolićemo samorazumevanju razumnih ljudi da u svoje ime iznese i izrazi vlastito držanje i intencije. Već u

Uvodniku prvog broja uredništvo će spremno i nedvosmisleno izložiti ideju časopisa. Visprenom retorikom (koju nećemo slediti) obrazloženo je da žele biti stručni, ali ne strogo esnafski časopis politikologa; da neće samo da budu hroničari događanja ili tribina političkih projekata, već će “nastojati da afirmiše i praktičke argumente za demokratski preobražaj našeg društva”. S druge strane, ovo ne treba shvatiti kao derogiranje načela “otvorenosti za sve”. Reč “Srpska” u naslovu publikacije, objavljuje dalje, “sugeriše identitet a ne opredeljenje časopisa”, iako mu je, razume se, najviše stalo do “srpskog slučaja”. I naravno, uredništvo ponovo ističe da je otvoreno “za komunikaciju sa svim relevantnim časopisima i centrima političke misli u Evropi i svetu”. Na koncu znalački sročene uvodne objave uredništvo nam, mimo običaja za takve prilike, sasvim otkriva svoje stanovište, valjda u neobjavljenoj nameri da na tom tragu okupi, ispostaviće se, širok krug potencijalnih saradnika i čitalaca: “Između ekstrema plemenske regionalnosti i eklektičke mondijalnosti mi se opredeljujemo za jedino preostalo rešenje – kosmopolitizam u nacionalnoj kulturi. Umesto nacionalističkog anarhizma i mondijalističkog nihilizma i infantilizma, opredeljujemo se za izgradnju sopstvenog identiteta koji će biti moguć u onoj meri u kojoj pronalazimo univerzalne vrednosti u vlastitoj baštini”.